

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
„НЕОФИТ РИЛСКИ“ – БЛАГОЕВГРАД
ПРАВНО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПУБЛИЧНОПРАВНИ НАУКИ“**

ИВАН ЛЮБЕНОВ АВРАМОВ

**РАЗПОЗНАВАНЕТО КАТО СПОСОБ НА ДОКАЗВАНЕ –
НАКАЗАТЕЛНО – ПРОЦЕСУАЛНИ АСПЕКТИ**

АВТОРЕФЕРАТ НА ДИСЕРТАЦИЯ

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“

Област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.6. Право

Научна специалност: Наказателен процес

Задочна форма на обучение

Научен ръководител:

Проф. д-р Веселин Вучков

София,

2021

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	3
Актуалност на темата	3
Методология и методика на изследване	4
Обект, предмет на изследване и работна хипотеза.....	5
Цели и задачи на изследване.....	6
Научни приноси.....	7
Теоретична и практическа значимост на изследването	8
II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	9
III. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	9
Увод	10
ГЛАВА ПЪРВА. Разпознаване. Исторически преглед и същност	10
ГЛАВА ВТОРА. Процесуална уредба на разпознаването.....	16
ТРЕТА ГЛАВА. Тактика на разпознаването в наказателното производство – възможности за усъвършенстване	27
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	36
ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	38
ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ	39

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Актуалност на темата

Наказателно-процесуалната теория и практика в страната ни познава института на доказателствените средства, които са процесуално-технически способности за възпроизвеждане на факти, можещи да послужат като доказателства по наказателни дела. По своята същност доказателствата могат да бъдат всички факти, без значение от тяхното естество, ако са свързани с основния факт по делото и могат да предоставят различни указания като в същото време не всички средства могат да имат отношение към даденото дело и да служат на съда, а само тези, които са изрично дефинирани в законодателството. Разпознаването е следствено действие, предназначено за разрешаване на идентификационни задачи, като при провеждането му се изхожда от делото и по-конкретно от наличните материали по него и поставените задачи в хода на разследването. Разпознаване се извършва, когато е необходимо потвърждаване идентичността на лица и предмети. Основната му цел е събирането на доказателства и проверка на съществуващите такива, която е възможно да бъде извършена чрез формираните следствени версии. Чрез версиите в процеса на разпознаване основните задачи могат да бъдат променени или конкретизирани в зависимост от спецификата на конкретното разследване. На база фактите и причинно-следствената връзка между тях друга цел на разпознаването е проверка на всички версии, както и събиране на необходима информация за формулирането на нови такива.

В юридическа литература по различни въпроси за подготовката и провеждането на разпознаването на лица и предмети се отделя достатъчно сериозно внимание. На тази тема са посветени десетки научни трудове на българските учени криминалисти: проф. д-р В. Вучков, проф. д-р И. Боев,

проф. д-р Г. Михайлов, проф. д.ю.н. К. Бобев, проф. д-р Ц. Цеков, проф. д.ю.н. Й. Кунчев, проф.Е. Коцева и много други. На темата са посветени и редица публикации в чуждестранната литература.

Наред с това, както показва анализа на следствената и съдебната практика, въпреки широкото си разпространение при разследване на наказателни дела, посоченото следствено действие не винаги се провежда по надлежния ред.

Актуалността на изследването се основава на недостатъчната уредба в разпоредбите, регламентиращи разпознаването, което води до допускане на грешки при извършване на посоченото действие по разследването и впоследствие изключване на протокола от разпознаването от доказателствената съвкупност в наказателното производство. Очевидно, че подобно положение не може да не се отрази на качеството на провежданото процесуално следствено действие, както и на целия процес на доказване дори и само затова, че главният адресат на такива препоръки се явяват преимуществено следователи, разследващи полицаи и други участници в наказателният процес, на които е възложено оценката на доказателствата и вземането на съответните процесуални решения.

Това поражда необходимост от комплексен подход, който да позволи да бъдат изяснени причините за допускане на грешки и да бъдат предложени обосновани препоръки за тяхното отстраняване.

Методология и методика на изследване

Теоретичната и методологична основа на дисертационният труд се основава на проучване на нормативни и теоретични източници. Методологичната основа се изразява в прилагане на комплекс от общонаучни методи за провеждане на научни изследвания. Приложените

общонаучни методи включват използване на диалектичен, критико-аналитичен, исторически метод, метод на описанието и метод на анализа.

За постигане на детайлно запознаване с разпознаването като способ за доказване в наказателното производство беше осъществен детайлен анализ на нормативната уредба и правната регламентация по отношение подготовка и провеждане на разпознаване на живи лица, предмети и животни, трупове, помещение и участък от местност. Използването на диалектичният метод предостави възможност да се изведе тенденцията в развитието на разглежданата правна тематика, като по отношение на етапите в развитието на наказателно-процесуалното законодателство и законовите дефиниции на доказателствените средства, служещи за възпроизвеждане в наказателното производство, беше приложен исторически метод.

Чрез критико-аналитичният метод се извърши оценка на законодателството по отношение на разпознаването в българското наказателно-процесуално производство, като се изведоха предложения *de lege ferenda* за усъвършенстване тактиката по разпознаване в наказателното производство.

Обект, предмет на изследване и работна хипотеза

Обект на изследване са способите за доказване в наказателното производство.

Предмет на изследване е разпознаването като способ за доказване в наказателното производство.

Работната хипотеза е, че е налице недостатъчна уредба в разпоредбите, регламентиращи разпознаването, което води до допускане

на грешки при извършване на посоченото действие по разследването и впоследствие изключването на протокола от разпознаването от доказателствената съвкупност в наказателното производство.

Цели и задачи на изследване

Основната цел на дисертационния труд е да се изработят научно обосновани препоръки, базирани на нормите на НПК, разпоредбите на криминалистиката и практиката на тяхното прилагане, насочени към подобряване на правната и организационна основа за представяне за разпознаване на лица и предмети, както и разработването на тактически подходи, насочени към подобряване ефективността на този способ за доказване в наказателното производство.

Конкретните **задачи** са:

1. Да се проучи развитието на българското наказателно-процесуално производство в областта на разпознаването и разграничението му от другите действия по разследването.
2. Да се анализира действащата процесуална уредба на разпознаването по отношение на юридическите основания за извършването му.
3. Да се установят условията за обективност на разпознаването на живи лица, трупове, предмети, животни, помещения и участъци от местности и изискванията към съставянето на протокола от разпознаването.
4. Да се проведе изследване сред съдии, прокурори, разследващи органи: следователи и разследващи полицаи, адвокати, юрисконсулти и др., за анализиране мнението им по отношение на

процедурата по разпознаване в наказателното производство и възможностите за нейното усъвършенстване.

5. Да се изведат предложения за подобряване на следствената и съдебна практика, както и правната оценка на резултатите от разпознаването, от гледна точка на изискванията за достоверност и допустимост като необходими свойства на доказателствата, като се вземат предвид обобщаването на най-често срещаните грешки при разследването и процесуалното оформление на резултата от него.

Научни приноси

Дисертационният труд съдържа няколко основни научни приноси:

Първият научен принос е, че е изготвен анализ, свързан с разпознаването като способ на доказване в наказателното производство. Представен е кратък исторически преглед и хронология на развитие на българското наказателно – процесуално производство, анализирана е същността на разпознаването и разграничението му от другите действия по разследването.

Вторият научен принос е детайлното анализиране на действащата законова уредба на разпознаването по отношение на юридическите основания за извършване на разпознаване, неговата подготовка и специфика при разпознаването на живи лица, трупове, предмети, животни, помещения и участъци от местности. Установени са условията за обективност на разпознаването и изискванията към съставянето на протокола от разпознаването.

Третият научен принос е извършеното сравнение на българското законодателство с международното, в областта на разпознаването и установяването на пропуски, които могат да бъдат подобрили.

Четвъртият научен принос е проведеното изследване сред съдии, прокурори, разследващи органи: следователи и разследващи полицаи, адвокати, юрисконсулти и др., за анализиране мнението им по отношение на извършването на разпознаване в наказателното производство и възможностите за неговото усъвършенстване.

Петият научен принос са направените предложения за усъвършенстване тактиката по разпознаване като способ за доказване в наказателното производство. Предложенията включват осъществяваните дейности от поемните лица, разследващите органи и разпознаващите лица, имащи за цел подобряване провеждането на разпознаването и събиране на доказателства чрез него.

Шестият научен принос е, че от проведеното анкетно проучване и теоретично изследване са изведени предложения *de lege ferenda*, с които се поставя основа на бъдеща дискуссия сред специалистите по наказателно право и процес

Теоретична и практическа значимост на изследването

Изведените в резултат на проведеното изследване заключения биха били полезни за теорията и практиката, доколкото представляват систематизиран подход за анализиране на действащата процесуална уредба на разпознаването по отношение на юридическите основания за извършване на разпознаване, неговата подготовка и специфика при разпознаването на живи лица, трупове, предмети, животни, помещения и участъци от местности.

Извършеното сравнение на българското законодателство с международното в областта на разпознаването позволи установяване на пропуски в нормативната уредба, които могат да бъдат подобрени. Посочените перспективи за усъвършенстване тактиката по разпознаване в наказателното производство могат да бъдат използвани при научно-изследователска работа, при последващо целенасочено изследване на темата. Изведени предложения *de lege ferenda* поставят основата на бъдеща дискусия сред специалистите по наказателно право. Представените задълбочени анализи и предложения биха могли да осъществят реален принос в развитието на българското законодателство в областта на разпознаването, с оглед неговото усъвършенстване, както и при решаване на възникнали казуси в практиката.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Настоящият дисертационен труд на тема „Разпознаването като способ на доказване – наказателно – процесуални аспекти“ е с обем от 183 стр., които включват съдържание, увод, три глави, заключение, използвана литература и приложение. Библиографският списък включва общо 109 заглавия, от които 79 на български език и 30 на английски език. В текста са включени 9 таблици и 33 фигури. Към дисертационния труд има приложение в обем от 6 стр.

В структурно отношение дисертационният труд следва класическата структура на увод, три глави и заключение, които са разработени с цел изпълнение на поставените задачи.

III. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Увод

Уводът въвежда в тематиката на разпознаването като способ за доказване в наказателното производство. Изложени са актуалността на темата, основната цел, задачи, обект и предмет. Зададен е научният проблем и научната хипотеза.

ГЛАВА ПЪРВА. Разпознаване. Исторически преглед и същност

Изложението в първа глава започва с разглеждане на промяната в българското наказателно-процесуално законодателство по отношение на процесуални-техническите способности за възпроизвеждане на факти, можещи да послужат като доказателства по наказателни дела. Изясняването на същността на съдебните доказателства и доказателствените средства е направено на база същността, характера на наказателния процес и наказателното правосъдие. НПК от 1974 г. ги регламентира в тяхното видово разнообразие като предпоставки и процедури за изготвяне и гарантиране на обективна истина с цел недопускане на съдебен произвол и обезпечаване правото на защита и активното участие на лица с оглед достоверност на информацията.

Като начало на материалната истина се посочва наказателно-процесуалната наука и юриспруденция от преди 1944 г., която изхожда от философския идеализъм и принципа на емпирическа достоверност, определяна като вероятността и субективната увереност в съществуването на дадени факти. Понятието „емпирическа достоверност“ се смята за изградено върху Марксистко-Ленинската теория и марксистическия философски идеализъм, позовавайки се на разбирането, че достоверните знания, имащи значение за обективната истина, се основават на законите

на природата, проверени от опита и практиката. В същото време истината, която следва да бъде установена в наказателния процес, следва да бъде с висока степен на вероятност, базирана на точно съответствие на констатациите на съда и обективната действителност¹. Поради това следва да има ясно разграничение между улики, доказателства и доказателствени средства в наказателния процес. Уликите са конкретните факти от обективната действителност, които са настъпили извън съда по отношение на основните факти, докато доказателствените средства са процесуално-техническите способности, използвани за възпроизвеждане на факти и обстоятелства, свързани с делото. Доказателствените средства са свидетелските показания, обясненията на обвиняемия и информацията от разпознаването, а доказателствата определят фактите, възпроизведени от свидетелските показания и резултата от разпознаването.

По своята същност доказателствата могат да бъдат всички факти, без значение от тяхното естество, ако са свързани с основния факт по делото и могат да предоставят различни указания, като в същото време не всички средства могат да имат отношение към даденото дело и да служат на съда, а само тези, които са изрично дефинирани в законодателството. Тази специфика се дефинира и в разнообразието на доказателствените средства и разграничението между писменото доказателство, явяващо се разновидност на вещественото и доказателственото средство – например снимката, открита на даденото престъпление и иззета, се явява доказателство, докато снимката, която е изготвена от разследващ орган за целите на различните дейности по разследването, се явява доказателствено средство. Поради това, в установените в НПК форми и способности за разкриване на истина в наказателния процес, се включва използването на доказателствените средства. **Доказателствените средства** в процеса на

---

¹ Павлов, С. (1950). Процесуално-правна природа на експертизата в Наказателния кодекс. //Годишник на СУ, Юридически факултет// ТОМ XLIV 1949/1950. Държавно издателство Наука и стопанство. С. 4

доказване и установяване имат значение за възпроизвеждане и довеждане до знанието на съда всички факти, имащи значение за носене на наказателна отговорност и постановяване на присъда. Всички факти, които не са доказани чрез използваните в НПК доказателствени средства, нямат характер на доказателства. Необходимостта от **разграничение между доказателства и доказателствени средства** е от значение както от теоретично, така и от практическо естество, като липсата на подобно разграничение довежда до невъзможност за вземане на законосъобразно решение в наказателно – процесуалното право.

Смесването на доказателства и доказателствени средства чрез отъждествяването на двата института, постига разрешаване в условията на неопределеност по отношение на доказателствените материали, на база които се изгражда присъда. В българското наказателно-процесуално законодателство преди 1944 г., това се проявява с признаването на процесуалната релевантност на самопризнанието на обвиняемия и показанията на свидетел, дори и когато те са взети насила. Чрез игнориране на забраната в законодателството да се употребява каквато и да е форма на насилие над свидетели и обвиняеми по делата при провеждане на разпити, Върховният касационен съд (ВКС) приема, че съдът може да се основава на самопризнание или показание дори и то да е изтръгнато със сила, т.е. против закона. Поради това НПК в сила от 2005 г., изрично дефинира следствените действия, провеждани от разследващите органи, които могат да служат за доказателствени средства в наказателния процес, като *процесуално-технически способности, които възпроизвеждат фактите чрез писмени знаци, създаващи се в рамките на висящ наказателен процес и обслужват неговите цели, като значение има*

тяхното съдържание и изготвянето им при строго спазване императивните изисквания на НПК².

Във **втората част на първа глава** се анализира същността на **разпознаването**. Разпознаването е способността да се възприемат физическите характеристики на различни обекти (включително лица и предмети) и да се категоризират техните характеристики в класове (например размер, форма, цвят), за да се приложи семантичен етикет към обекта или идентифициране на лицето. По своята същност разпознаването е **следствено действие, предназначено за разрешаване на идентификационни задачи**, като при провеждането му се изхожда от делото и по-конкретно от наличните материали по него и поставените задачи в хода на разследването. Разпознаване се извършва, когато е необходимо потвърждаване идентичността на лица и предмети.

НПК изрично регламентира, че органите на досъдебното производство, а в съдебното производство – съдът, който разглежда конкретното дело, предлагат на обвиняемия или свидетеля да разпознае лица или предмети. Преди самото разпознаване, обвиняемият и свидетелите се разпитват дали познават конкретното лице, съответно предмета, обект на разпознаване. Основната цел на разпознаването е **събирането на доказателства и проверка на съществуващите** такива, която е възможно да бъде извършена чрез формираните следствени версии. Чрез версиите в процеса на разпознаване основните задачи могат да бъдат променени или конкретизирани в зависимост от спецификата на конкретното разследване. На база фактите и причинно-следствената връзка

---

² Вучков, В. (2018). Понятието „доказателствено средство“ и актуалните промени в НПК. //lex.bg// [онлайн] <https://news.lex.bg/%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%B5%D1%82%D0%BE-%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BE-%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2/>

между тях друга цел на разпознаването е проверка на всички версии, както и събиране на необходима информация за формулирането на нови такива.

Разпознаването, наред с огледът, претърсването, изземването и следственият експеримент като способи за доказване в наказателното производство, се извършва в присъствието на **поемни лица**. НПК изрично дефинира, че поемните лица се избират от органа, който извършва съответното действие по разследването между лица, които не трябва да имат други процесуално качество, както и да са заинтересовани от изхода на делото. Юридическата теория определя изключителното значение на поемните лица в областта на наказателния процес поради постигането на достоверност на събрания доказателствен материал и недопускане нарушаване правата на личността извън необходимите стандарти. Поемните лица изпълняват процесуална функция, която се състои в удостоверяване на правилното отразяване в протокола на извършените от съответните органи процесуални действия. Когато се оспорва достоверността на данните в протокола, поемните лице следва да бъдат разпитвани като свидетели за доказателствата, които са оспорени. Поради това значението на поемните лица се определя като това на потенциалните свидетели.

При извършване на разпознаване от разпознаващите лица се предоставя информация относно особеностите, по които могат да разпознаят лицето/предмета, обстоятелствата, при които са наблюдавали лицата/предметите, както и състоянието, в което са се намирали при възприемане на лицето/предмета, подлежащ на разпознаване. При провеждане на разпознаване на лице, то се представя с три или повече лица, които са сходни по външност. При осъществяване на разпознаването задължително следва да бъдат взети мерки за неосъществяване на пряк контакт на лицето, което ще разпознава със съответното разпознавано

лице. Специфично е, че свидетел, който е с тайна самоличност може да участва в разпознаването само като разпознаващо лице, но не и като лице, което може да се разпознава. Не се допуска и едновременното разпознаване на няколко лица. При провеждане на разпознаване на предмети, те се представят за разпознаване с три или повече от три предмета, които са еднородни на предмета, които следва да бъде разпознаван.

Представеният кратък исторически преглед и хронология на развитие на българското наказателно-процесуално производство, анализират същността на разпознаването и разграничението му от другите действия по разследването, представени в *третата част на първа глава*. Способите за доказване в наказателното производство са изчерпателно изброени в НПК. Те се прилагат в досъдебното и съдебното производство като поради спецификата и целите на двете фази на съдебния процес съществуват особености при използването на **разпит, експертиза, оглед, претърсване, изземване, следствен експеримент, разпознаване на лица и предмети и специални разузнавателни средства**. Основните разлики между разпознаването и експертната идентификация се свеждат до различната степен на идентификация, обекта и субекта, и идентификацията, която при разпознаване се извършва единствено според мисловния образ на разпознаващия, докато при експертизата се използват предварително разработени методи, необходими за конкретното изследване. Разпитът предхожда по време разпознаването, като на база разпита се определя тактическата целесъобразност от провеждане на разпознаването. При разпознаването се изисква повторно възприемане на обекта, докато при разпита не се изисква, а описанието му се извършва по памет. Очната ставка се извършва с основна цел проверка на събраните доказателства, докато при разпознаването се събират необходимите

доказателства и се извършва тяхната проверка. Специфична особеност, която следва да се отбележи по отношение на разликата между разпознаването и разпита, е, че при положителен извод, получен като следствие от разпознаването, може да се породи необходимост от провеждане на повторен разпит.

ГЛАВА ВТОРА. Процесуална уредба на разпознаването

Във втора глава на дисертационния труд е представено детайлното анализиране на действащата процесуална уредба по отношение на юридическите основания за извършването, подготовката и спецификата при разпознаването на живи лица, трупове, предмети, животни, помещения и участъци от местности. Установени са условията за обективност и изискванията към съставянето на протокола от разпознаването.

Главата е разделена на пет основни части. *В първата част на втора глава* се разглеждат **юридическите основания за извършване на разпознаване**. Установяването на извършителя на дадено престъпление е основната задача за доказване в наказателното производство като сред различните възможни способности за решаването ѝ, важно място - като процесуална форма, заема разпознаването. НПК задължава разследващите органи да вземат всички необходими мерки за осигуряване на своевременно, законосъобразно и успешно извършване на разследването, като за целта в най-кратък срок следва да осигурят събиране на всички необходими доказателства за разкриване на обективната истина, като се ръководят от НПК, вътрешните си убеждения и указанията от прокурора.

При извършване на разпознаването като способ за извършване на съпоставките, се изхожда от наличните материали по съответното дело и

общите задачи, които следва да бъдат изпълнени, в зависимост от обема и характера на наличната информация по делото. Проверката на различните следствени версии помага на разследващите органи за изясняване на всички обстоятелства по разследваното престъпление чрез съпоставка на доказателствата. За да бъде правилно формулирана и проверена следствената версия, следва да бъде приложен принципът на обективност, изискващ, от една страна, увереност на разследващите органи по отношение на правилността на предприетите от тях следствени действия за извършване на съпоставки на доказателства, а от друга страна – да се постигне обоснованост на използваните способи за доказване. Като способ за доказване на изградени следствени версии, **разпознаването се включва в различните следствени ситуации, в началния етап на разследването.**

Първата следствена ситуация е тази, при която разследващите органи разполагат с ограничена информация за различните обстоятелства по случая. При *втората следствена ситуация* се разполага с информация за обстоятелства от предмета на разследване, като досъдебното производство се образува на база предварителна проверка на събраните данни по смисъла на чл. 211 от НПК, а разследващите органи задължително следва да проведат действията по разследването, указани в постановлението за образуване на досъдебно производство. *Третата следствена ситуация* се характеризира със събраната информация за различните обстоятелства, която определя престъплението и данни за неговия извършител. Тя е типична в случаите, когато досъдебното производство е образувано след извършени оперативно-издирвателни мероприятия с постановление на прокурора на основание чл. 212, ал. 1 от НПК, като разследващите органи ще проведат необходимите действия по разследването. Такива действия може да включват извършване на разпознаване, което да изясни различни обстоятелства по делото.

Анализът на трите следствени ситуации, показва, че **разпознаването като способ за доказване, се използва в различните следствени ситуации и е основно действие на разследването**, посочващо извършителя на конкретно деяние. Поради това с разпознаването могат да бъдат решавани три основни типа задачи – събиране на нови доказателства, проверка на събраните доказателства и проверка на изградените следствени версии.

Втората част на втора глава извежда спецификата на подготовката на разпознаването. Подготовката на разпознаването се осъществява на база основания за извършването му по отношение на необходимостта от разпознаване на лице или предмет, имащи връзка с провежданото разследване на престъпление. За тази цел следва да бъдат определени и **обектите на разпознаване**, които трябва да са материални и да имат връзка (пряка или косвена) с престъплението, което се разследва; да имат способност да формират възприятие, т.е. да оказват влияние върху сетивните органи; да са сравнително устойчиви във времето и да не подлежат на бързи структурни и визуални промени; да притежават съвкупност от характерни качества и признаци, по които да бъдат идентифицирани. В наказателния процес обекти на разпознаване могат да бъдат документи, лица, предмети, части от човешко тяло и фото-снимки, като НПК указва преди провеждане на разпознаването да се извърши разпит на обвиняеми или свидетели познават ли лицето или предмета, които предстои да разпознаят, както и по отношение на особеностите, по които могат да ги разпознаят; обстоятелствата, при които са наблюдавали тези лица и предмети, и състоянието, в което са се намирали в момента на възприемането им.

Разпознаването може да бъде извършено от свидетел, включително пострадал от престъплението, или от обвиняем. Изключително важно при

провеждане на разпознаването е субектите да имат физическа възможност да проведат разпознаването, което да не им попречи на възпроизвеждането на характерни признаци на обекта за разпознаване. При установени увреждания на субектите, извършващи разпознаването, разследващите органи следва да установят степента им и възможността за извършване на разпознаване. Ако по време на разпит на разпознаващите лица, възникне съмнение, то годността за разпознаване следва да бъде установена на база съдебно-медицинска експертиза, съдебно-психиатрична експертиза или съдебно-психологична експертиза. Назначаване на съдебно-психологична експертиза може да бъде необходимо и когато разпознаването се извършва от малолетни свидетели или лица, които са в напреднала възраст.

В третата част на втора глава са представени спецификите при разпознаването на живи лица, трупове, предмети, животни, помещения и участъци от местност. **Разпознаването на живи лица** може да бъде извършено на база признаци от външния вид на лицето; функционални признаци като походка, реч, мимики и жестове, което изисква повече време за разпознаване от страна на свидетелите, или по глас. В когнитивната психология разпознаването на лица се определя като способността за разпознаване на човек, последователно при провеждане на различни срещи. Факт е, че разпознаването на лица от свидетели, е от решаващо значение за установяване на извършителите на престъплението. Много свидетели са в състояние да направят точни идентификации, но има и такива, които са склонни към допускане на грешки. Следователно при наказателните разследвания възниква трудност при установяване на това кои свидетели могат да извършат коректно разпознаване на живи лица и кои не. Поради това при разпознаването на живи лица, е важно да се уточни състоянието на дезинформация на свидетелите. Дезинформацията, наречена още неточна памет, може да бъде провокирана при хора, станали

свидетели на различни престъпления, което да доведе до грешно запомняне от малки, но решаващи подробности, от външния вид на извършителя до големи предмети, които може изобщо да не са присъствали на местопрестъплението. Податливи на дезинформация са всички свидетели, като по-висока степен на проява може да има при възрастни хора и деца.

От своя страна, човешката памет също е податлива на отклонения, които могат да доведат до грешки. Хората могат да забравят събития, които са им се случили, и хора, които някога са познавали, като спомените и тяхното възпроизвеждане дори може да възстановява грешно места, време и присъстващи на събитията лица, а тези спомени, дори и грешни, да бъдат трайно запомнящи се. В същото време всички усилия на разпознаващите лица са насочени към събиране, тълкуване, съхраняване и припомняне на информация, която формира възприятията и възможността за възпроизвеждане на специфични черти на дадено лице. **Факторите, които влияят върху възпроизвеждането на лица,** са променливи и могат да се разделят на два основни вида – фактори, отразяващи когнитивно състояние, преди процеса на разпознаване и фактори, отразяващи вътрешно състояние, по време на процеса на разпознаване. **Основните причини, поради които разпознаващите лица могат погрешно да разпознаят хора,** са лоша зрителна памет, водеща до невъзможност за правилно виждане на ситуацията, и не добра памет, която не позволява прецизно възпроизвеждане на специфични черти от лицето на заподозрян в престъпление.

Информацията, възприета от очевидец на престъпление, се съхранява в неговата памет и се възпроизвежда при поява на нужда за разпознаване. Този тип памет е декларативна, тъй като се състои от съзнателно достъпно семантично и епизодично съдържание: възприеманите неща, тяхното

значение и последователност във времето. За да се избегне вероятността от изкривяване на възприятието и съответно неговото последващо възпроизвеждане при разпознаване, е препоръчително **разпознаването от свидетели да се извършва преди те да са получили достъп до други източници на информация.**

Анализът на **човешката походка** е известен като „систематично изследване на човешкото движение“, като съдебното сравняване на походката е оценка, определяща специфична характеристика на заподозряло лице и сравняването на тези характеристики с доказателства за криминалистична идентификация (от разпознаващо лице). Съдебномедицинският анализ на походка може да се извърши комбинирано от разпознаващо лице и чрез компютърно базиране. Друг аспект, по който се извършва разпознаване на живи лица, е **разпознаване на база глас**. Човешкият глас е специфичен за всеки индивид, съдържащ физиологични и поведенчески характеристики. Разпознаването на човешки глас може да бъде използвано като самостоятелен способ за доказване на присъствие на престъпление и съответно вина или като затвърждаване разпознаването на лице от свидетел, в зависимост от неговите конкретни възприятия. При разпознаването на глас е важно да се спази изискването на чл. 118, ал. 3 от НПК, на база което не могат да бъдат свидетели съответно разпознаващи лица, лица, които поради физически или психически недостатъци не са способни да възприемат правилно фактите, имащи значение за делото, или да дават достоверни показания за тях, което показва, че разпознаващи лица, които са с увреден слух, не могат да извършват разпознаване на заподозрени лица на база глас. Разпознаване на глас от свидетел е **сложен доказателствен способ**, който се предприема, ако разпознаващият е необходимо да определи дали разпознава глас, който е чул от него по време на извършеното деяние. Когато свидетел не е видял

извършителя, а само е чул неговия глас, разследващите органи могат да използват разпознаването на глас като доказателствено средство за продължаване на разследването³.

Разпознаването по фотоснимка се извършва в различни случаи, когато е невъзможно да се използва разпознаване на живи лица. Към използването на този способ за доказване следва да се подхожда изключително внимателно поради факта, че при идентифицирането на живо има възможност за пълен анализ на лицето и тялото дори и с включено движение, което може да подобри значително възприятието и възпроизвеждането на извършителя от страна на разпознаващото лице⁴. Идентифицирани са два фактора, които влият върху когнитивния процес на разпознаването от свидетели по фотоснимка – възраст и пол, като е установено, че младите имат по-високи резултати, в сравнение с разпознаването от възрастните и децата. Значение за разпознаването има и дали разпознаващите са се срещали с разпознаваните и преди извършването на разследваното деяние. Разпознаването по снимка е свързано и с различни **емоционални прояви, които могат да окажат влияние върху точността на свидетелските показания**. Такава трудност може да възникне при разпознаване на лица, чрез показване на снимка поради емоционално натоваарване в следствие на възпроизвеждане на престъплението⁵. Други трудности могат да бъдат свързани с неподходяща светлина в момента на разпознаването или изражения на лицата, които са на снимките за разпознаване. В НПК (чл. 171, ал. 4), изрично е записано, че

---

³ Atanasov, S. Otasevic, J. (2019). The importance of voice identification in the witness recognition procedure. // The Central and Eastern European Online Library// pp. 1157-1169. [онлайн] <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=848217>

⁴ Rubinova, E. Fitzgerald, R. Juncu, S. Ribbers, E. Hope, L. Sauer, J. (2021). Live Presentation for Eyewitness Identification is Not Superior to Photo or Video Presentation. //Journal of Applied Research in Memory and Cognition// Volume 10, Issue 1, pp. 167-176. [онлайн] <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221136812030070X>

⁵ Pavel, F. Iordanescu, E. (2012). The influence of facial expressions on recognition performance in facial identity. //Procedia – Social and behavioral sciences// pp. 548-552. [онлайн] <https://pdf.sciencedirectassets.com>

разпознаване по фотоснимка се извършва в случаите, когато „не е възможно да се покаже самото лице“ като разпознаването може да бъде извършено и чрез видеоконферентна връзка.

Разпознаването на труп се извършва след разпит на свидетелите, относно анатомични особености на починалото лице, което ще бъде разпознавано, като: татуировки, бенки, брадавици, особености на зъбите, наличие на белези от операции и др. При разпознаването на труповете на свидетелите се предоставят и съпътстващи предмети като бижута, дрехи, обувки и т.н. Разпознаването може да бъде извършено и на части от трупа, ако по тях има достатъчно признаци, необходими за разпознаване на лицето. При разпознаването на труп, за разлика от разпознаването на лица и предмети, не се използват сходни обекти като преди разпознаването по преценка може да бъде направен и т. нар. „тоалет на трупа“ поради морално-естетически съображения. Тоалетът на трупа не трябва да води до промяна на външните признаци на личността.

Редът за **разпознаване на предмети** е същият, както при разпознаването на лица. Резултатът от разпознаването на предмети може да бъде положителен или отрицателен, както и категоричен или вероятен, като във всички случаи изградената версия от разпознаването следва да бъде проверена от разследващите органи с използване на други средства⁶. Разпознаването на обекти се различава с установяване на необходимата информация за значително по-кратко време и с по-висока вероятност, в сравнение с разпознаването на лице⁷. При разпознаването на предмети следва да бъде отчетена и спецификата поради **възрастта на разпознаващите**. Извличането на информация от малолетни свидетели на

---

⁶ Коцева-Владиминова, (2014). Проверка на версиите при разследването. //Юридическо списание на НБУ// бр. 2, с. 7

⁷ Ritchie, B. Tovar, D. Carlson, T. (2015). Emerging Object Representations in the Visual System Predict Reaction Times for Categorization. //Plos computation biology// [онлайн]
<https://journals.plos.org/ploscompbiol/article?id=10.1371/journal.pcbi.1004316>

престъпления е трудна задача, зависеща не само от самата зрялост на детето, но и от неговите индивидуални характеристики и условията, в които се провеждат процесуално-следствените действия и в частност – разпознаването на лица или предмети, защото децата забелязват и описват предметите по специфичен за тях начин, което поражда необходимостта разпитът и самото разпознаване да бъде добре планиран. Оценката на детето, което разпознава предмети, не следва да се ограничава единствено до общото му ниво на развитие, но и до отчитане на специфични възможности като: ниво на наблюдателност; умения за синтез на наблюдавани предмети; функциониране на паметта; умения за концентрация; умения за логическо мислене.

Разпознаване на помещение от свидетели може да бъде извършено при нужда от установяване на мястото на произшествието или други факти по разследваното дело. Помещението може да бъде разпознато по снимка или чрез физически преглед на различни помещения или участъци от местности в присъствие на поемни лица. Отново, както и при останалите видове разпознавания, трябва да бъде извършен разпит на свидетелите за предоставяне на детайлно описание на мястото или участъка от местност.

Четвъртата част на втора глава установява условията за обективност на разпознаването. Оценката на разпознаването изисква отговор на различни въпроси по отношение на това, дали има съответствие между предоставените при първоначалния разпит на свидетеля описания на обекта на разпознаване и действително използваните при разпознаването; оценка на обстоятелствата, при които свидетелят е получил възприятие за съответния обект; моментното състояние на свидетеля в момента на получаване на възприятията за обекта и момента на действителното му разпознаване; способността на свидетеля да извърши разпознаване и степента на увереност на свидетеля при разпознаването.

Известно е, че човешката памет няма фотографска точност, поради което възприятията ни могат да бъдат повлияни от наличието на различни фактори и да променят мисловния образ в съзнанието на свидетеля, което да доведе до грешки в разпознаването⁸. Известни са множество случаи, не само в България, при които погрешни разпознавания от свидетели водят до грешно идентифициране на извършители от престъпления. Това е основание за провеждане на различни изследвания в областта на психологията за установяване способностите на свидетелите да извършват разпознаване. В страната ни към момента практиката не е показала необходимост от промяна в законовата уредба и предявяване на специфични изисквания към разпознаващите лица, както и към поемните. Анализирането на различни дела обаче установява допускането на грешки не само по отношение на съдържанието на протоколите от разследването, но и по отношение на допускани пропуски в разпознаването от свидетелите.

Съвременните постижения на когнитивната психология и по-специално психологическият феномен „тунелно мислене“, предлагат обяснение за причините за предоверяването към резултатите от погрешните разпознавания. В наказателното производство „тунелното мислене“ може да бъде причина разследващите органи да се съсредоточат само върху една версия на разследването, което да се превърне в причина за игнориране на доказателства, които могат да опровергават тази версия и да доведат до промяна в резултата от разследването. Най-висок риск от тунелно мислене, може да се установи, когато *„в ранен етап от разследването постъпи категорично, но невярно, доказателство за авторството на престъплението, най-често разпознаване от очевидец.*

---

⁸ Brants, C. (2013). Wrongful Convictions and Inquisitorial Process: The Case of the Netherlands Netherlands. //University of Cincinnati Law Review// Volume 80, Issue 4, pp. 1069-1071. [онлайн] <https://scholarship.law.uc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1133&context=uclr>

Оттам нататък в съзнанието на участниците в наказателното производство е възможно да се задейства своеобразен и несъзнаван вътрешен филтър, който води до повишаване на значението на тези доказателства, които подкрепят възприетата като достоверна версия и до възприемането им в по-голяма степен като относими и заслужаващи вяра“⁹. Тези потенциални грешки не са патологично отклонение от нормалното мислене, а са резултат от начина, по който съзнанието на човек възприема и преработва информацията като самият процес често не е съзнателен и не е свързан с преднамерена цел.

На база изследвания от когнитивната психология са изведени различни интервенции, които могат да бъдат използвани за намаляване риска от погрешно разпознаване и повишаване на тяхната достоверност, като **двойно анонимно разпознаване**, което се извършва с цел избягване на влияние на очакванията от разпознаването от страна на разследващ орган и оказване на влияние върху свидетеля. При двойната анонимна процедура не само разпознаващият, но и служителят, който извършва разпознаването, не е наясно кое точно лице, респективно предмет, подлежи на разпознаване и кои от тях са сходни обекти, участващи на база изискването на НПК. По този начин се ограничава рискът очакванията на разследващия орган да повлияят на свидетеля съзнателно или несъзнателно. Друга тактика е извършване на оценка, която е навременна **относно степента на увереност на разпознаващото лице за установяване на обективност** при разпознаването, поради което се приема или отхвърля резултата от разпознаването.

Изискванията към съставянето на протокола от разпознаването е обект на разглеждане в **петата част на втора глава**. На основание чл.

---

⁹ Кръстева, З. (2018). Разпознаването в наказателното производство в светлината на съвременните постижения на когнитивната психология. //Съвременни предизвикателства пред наказателното законодателство// УИ „Св. Климент Охридски“, с. 8

128 от НПК за всяко действие по разследване и съдебно следствено действие се съставя протокол на мястото, където то е извършено. В протокола следва да бъдат вписани датата и мястото на дейностите по разследването; съдебните следствени действия; времето, в което е започнало и завършило разпознаването; участвалите лица в разпознаването; извършените действия в тяхната последователност, както и събраните доказателства. Протоколът от разпознаването следва да бъде подписан от разследващите органи и поемните лица. Съставянето на протокола е **доказателствено средство за извършване на разпознаването и събраните от него доказателства**. Липсата му или неправилното му изготвяне води до **приемане на липса на проведено разпознаване**.

В протокола от разпознаването следва да се съдържа информация за проведения предварителен разпит на разпознаващите лица, редът за извършване на разпознаването и специфичните признаци, по които е разпознат обектът на разпознаването. Изброените **признаци, по които е разпознат обектът**, следва да съответстват на предварително изброените такива от разпознаващото лице. Ако по време на разпознаването се установят нови признаци, по които се извършва разпознаването, то те също следва изрично да бъдат упоменати в протокола.

ТРЕТА ГЛАВА. Тактика на разпознаването в наказателното производство – възможности за усъвършенстване

В първата част от третата глава на дисертационния труд са представени резултатите от проведено анкетно допитване сред съдии, прокурори, разследващи органи: следователи и разследващи полицаи, адвокати, юрисконсулти и др., за анализиране мнението им по отношение

на процедурата по разпознаване в наказателното производство и възможностите за нейното усъвършенстване.

За целите на установяване необходимостта от промяна в действащото законодателство по отношение на разпознаването и потвърждаване идентичността на лица и предмети, е проведено онлайн допитване до 159 респонденти. Според 46,9% от анкетираните лица е необходимо лицата, които трябва да бъдат разпознати, да **нямат право да видят разпознаващото лице**. Останалите са на мнение, че е необходимо **в процеса на разпознаване да се включат повече от три лица, имащи сходна с разпознаващото лице външност**; да се позволи на разпознаващото лице да заеме произволно място, сред лицата за разпознаване, както и когато се провеждат няколко процедури за разпознаване лицето, което следва да бъде разпознато, да бъде включено между лица, различни от тези, които са участвали в предходни процедури. Някои от респондентите са на мнение, че не е необходимо в процеса на разпознаване да участват поемни лица, както и задължително да бъде използван фотоалбум, за да е ясно колко са сходните лица. Отправени са предложенията за разпити да бъдат променени. Друго предложение е свързано с улесняване на процедурата по разпознаване, като при затруднение с намирането на сходни лица, да не се бави процеса, а да се преминава към **разпознаване с фотоалбум** при стриктно спазване изискванията на нормативната уредба. Според един от респондентите, разпознаването на живи лица следва да бъде извършвано **само за определени престъпления, които са с по-голяма обществена опасност**, а основното да бъде разпознаване по снимка, защото е изключително трудно да се намерят, както поемни лица, така и три сходни лица за разпознаване. Няколко от респондентите застават зад позицията, че за да се спести време и усилия на всички участващи лица в процеса по

разпознаване, е необходимо с приоритет да се извършва разпознаване с фотоалбум.

Наблюдават се респонденти, които са против поемни лица в досъдебното производство при разпознаване. Като основни причини се посочват – липсата на поемни лица в съдебното производство и **затрудняването процеса по разследване.**

Основните затруднения на разпознаващите лица, които могат да доведат до неточности в разпознаването, според анкетираните лица, са свързани с:

- Проявата на прекалена предпазливост.
- Моментна психическа конституция на разпознаващия (под влияние на силен стрес, лишаване от сън или силно емоционално състояние).
- Памет и възможност за възпроизвеждане на лица и предмети.
- Дезинформация поради внушаващи въпроси по време на разпознаването.
- Предоставяне на информация след събитието от страна на разследващи органи.

Само 17,3% от анкетираните лица са на мнение, че **присъствието на психолог по време на разпознаването** би улеснил възпроизвеждането на образи и предмети от разпознаващите лица. 72% от анкетираните лица виждат необходимост преди извършване на разпознаването на разпознаващото лице да се предоставя подробна информация относно групите признаци на база които може да бъде разпозната личността.

Според анкетираните лица процесът на разпознаване на лица и предмети в наказателното производство може да бъде променен чрез:

- Създаване на списък на поемни лица, които да се използват в процеса на разпознаване, за да не се губи време в търсене на такива.
- Поемните лица да могат да бъдат служители на МВР - това ще е допълнителна гаранция за законосъобразното и справедливо провеждане на разпознаването.
- Да се обособят специални стаи за разпознаване, които да бъдат оборудвани със защитно стъкло, за да не се притеснява разпознаващият от лицата, които разпознава.
- Да се промени изискването разпознаването по снимка да се извършва само когато не е възможно да се покаже разпознаването лице, като се предвиди възможност това да става по преценка на разследващия орган (с цел да се избегне срещата на разпознаващия с разпознавания, да се успокои разпознаващия и да се предположи да съдейства и др.). В тази връзка би могло да се предвиди да се въведе разпознаване по предварително направени видеозаписи или 3D изображения на лица или предмети (включително и за по доброто им възприемане от разпознаващото лице).
- При разпознаване лицата трябва да бъдат облечени по сходен начин, както по време на деянието. Например, ако възприемането на външния вид на лицето от разпознаващия е станало през зимата, а разпознаването се извършва през лятото, всички лица, показани на разпознаващия, трябва да са със зимни дрехи – нещо, което не винаги се съобразява.
- Да се намалят задължителните описания, които следва да правят разпознаващите лица, защото това затруднява и забавя процеса.

- Да се помисли за решаване на слабостите в самата организация на разпознаването. Проблемите не са в нормативната уредба, а в „техническото“ изпълнение на процеса.
- Инструкциите към разпознаващото лице следва да бъдат формулирани така, че да не водят до внушения, че извършителят е разкрит, а той само следва да потвърди този факт.
- Разпознаването да се извършва възможно най-скоро след деянието предвид възможността за по-точно възпроизвеждане и повече подробности относно външния вид и особености на разпознаваното лице от страна на разпознаващото лице.

Няколко от респондентите са изразили мнение, че разпознаването не следва да се прилага за всяко престъпление, като за подобряване на разпознаването е необходимо да се помисли за дигитализация и екранно онагледяване на цялостния процес. Едно от мненията насочва към необходимост от по-добра подготовка на органа на досъдебното производство, извършващ разпознаването. Другото, което би улеснило работата на органа, който извършва разпознаването, е при разпознаване на предмети да бъдат осигурени сходни предмети на този, който се разпознава, а не той самият да следва да осигурява.

Друг респондент не вижда вариант, с който може да се промени процесът на разпознаване, защото това действие е свързано единствено с личните възприятия на разпознаващия, а органът от досъдебното производство може единствено да му оказва съдействие.

Втората част на трета глава съдържа предложение за усъвършенстване тактиката по разпознаване като способ за доказване в наказателното производство. Предложените възможности за

усъвършенстване тактиката по разпознаване в наказателното производство включват осъществяваните дейности от поемните лица, разследващите органи и разпознаващите лица, имащи за цел подобряване процеса на разпознаване и събиране на надеждни доказателства. Проведеното анкетно проучване показва мнението на различни действащи органи в наказателното производство и процеса на разпознаване, които заедно с направеното теоретично изследване, позволяват извеждането на предложения за подобряване процеса на разпознаване като способ за доказване в наказателното производство.

Възможностите за усъвършенстване тактиката по разпознаване в наказателното производство са обособени в три основни групи – поемни лица, разследващи органи и ограничаване допускането на грешки от разпознаващите лица.

Днес в много държави, които се придържат към принципите на континенталната и англосаксонската правни системи, като САЩ, Канада, Германия, Франция и Великобритания, не съществуват **поемни лица**. Действащото законодателство в страната ни, изрично посочва, че разпознаването следва да бъде извършено в присъствието на поемни лица, с оглед осигуряване на достоверност на събрания доказателствен материал и недопускане нарушаване правата на личността извън необходимите стандарти. Това показва, че поемните лица са **гаранция за обективност и законност на събраните доказателства в досъдебното производство**. В същото време единствените изисквания за избор на поемни лица са да няма друго процесуално качество и да не са заинтересовани от хода по делото. По този начин нормативният акт **не забранява привличането като поемни лица по делото като криминално проявени такива, демотивирани, страдащи от различни зависимости (алкохол, наркотици и др.), неграмотни, ниско образовани** и т.н. Няма изискване и поемни

лица да не бъдат такива, които страдат от различни заболявания, които не им позволяват адекватно възприемане на различните ситуации, както и информация за околната действителност.

Въвеждането на допълнителни изисквания към поемните лица, извън изрично дефинирани в НПК, би гарантирало по-голяма достоверност на събрания доказателствен материал по делото. Допълнителните изисквания, които могат да бъдат въведени включват изискване поемните лица да не страдат от заболявания, които не позволяват адекватно възприемане на различни ситуации, както и информация за околната действителност, да не страдат от различни зависимости (алкохолни и наркотични), да са грамотни за да могат да разберат указанията на разследващия орган, както и да не са криминално проявени.

Като слабост в действащото законодателство може да се определи фактът, че НПК допуска процедура по доброволно предаване на веществени доказателства без задължителното участие на поемни лица, което може да доведе до избягване на ефективно наказание на виновните лица и извършване на финансови загуби поради провалени наказателни производства. С цел да се ограничи провалянето на наказателни производства, може да се обмисли вариант, при който поемните лица да участват в процедурата по доброволно предаване на веществени доказателства.

Въпреки че тактиката за прилагане на двойно анонимно разпознаване може да затрудни **разследващите органи** в процеса на разпознаване, тя е удачен вариант за ограничаване риска разследващият орган да повлияе на разпознаващото лице. Практиката в наказателното производство показва пропуски на разследващи органи по отношение съставянето на протокола от разпознаването, което довежда до отхвърлянето му като

доказателствено средство поради установени неточности в изготвянето му. В тази връзка следва да бъде **променена процедурата по съставяне на протокола от страна на разследващите органи и поемните лица.**

По своята същност разпознаването е сложен психологически процес. Основните затруднения, които могат да доведат до неточности при разпознаването, са моментната психическа конституция на разпознаващия (под влияние на силен стрес, лишаване от сън или силно емоционално състояние) и способността му да възпроизвежда лица и предмети. Други причини за неефективно разпознаване могат да бъдат дезинформация поради внушаващи от разследващия орган въпроси по време на разпознаването, и средствата за масово осведомяване.

Анализирането на разпознаването като психологически процес показва необходимостта **лицата, които трябва да бъдат разпознати, да нямат право да видят разпознаващото лице.** За целта подходящо би било стаите, в които се извършва разпознаване, да бъдат оборудвани с еднопосочни огледала, за да не се страхува разпознаващото лице от лицата, които разпознава. По желание на разпознаващото лице, то може да заеме произволно място сред лицата, които се разпознават. Целта е да има възможност да по-добро визуално възприемане на техните специфични характеристики. Други предложения, които могат да бъдат формулирани по отношение улесняване процеса на разпознаване са:

- Разпознаването да се извършва в **специално оборудвано помещение**, в което може да се извърши аудио и видео запис.
- Да се осигури възможност за **идентифициране на гласове, звуци и други сензорни възприемащи елементи.**
- Когато се извършват няколко процедури по разпознаване, лицето, което подлежи на разпознаване, да бъде включено

между лица, различни от тези, които са участвали в предходни процедури

- Да се **разяснява по-подробно на разпознаващия** по какви признаци би могъл да извърши разпознаването и по-конкретно да му се предоставя информация, свързана с групите признаци, на база които може да се разпознае лице и предмет.

Поради факта, че в процеса на разпознаване на лица, разпознаващите лица може да са притеснени поради една или друга причина, удачен вариант би било използването на **запис от разпознаването**, който да се предостави на разпознаващото лице за затвърждаване на мнението. Това обаче ще **забави процеса на разпознаване, поради което следва да се прилага единствено в случаите, когато се налага**. В процеса на разпознаване на помещение или участък от помещение, улеснение за разпознаващите лица би било възможността за идентифициране на гласове, звуци и други сензорни възприемащи елементи.

Използването на повече лица/предмети за разпознаване би помогнало за намаляване броя на грешните идентификации и подобряване на диагностиката. Ако в процеса на разпознаване на лица, участва **разследващ орган, който не е наясно кое лице е заподозряно**, то тогава ще се ограничи възможността разследващият орган неволно да насочи лицето, което разпознава, към заподозряното лице. Това ще намали процента на предположения от разпознаващи лица, които са с по-лоша памет. **Последователно разпознаване на лица и предмети** позволява разпознаващото лице да разглежда всяко едно от лицата/всеки един от предметите самостоятелно преди да види останалите. В сравнение с традиционното разпознаване на няколко лица едновременно, последователното разпознаване е **предпоставка за допускане на по-малко грешни идентификации**.

Подобряването на процеса на идентификация ще доведе до надеждни доказателства от разпознаващите лица, в наказателното производство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключителната част на дисертационния труд е представено обобщение на тактиката по разпознаване като способ за доказване в наказателното производство. Разкриването на престъпленията до голяма степен зависи от своевременното провеждане не само на огледа на местопрестъплението, но и на останалите действия по разследването и предприетите издирвателни мероприятия, като съществено значение имат провеждането на разпит на свидетели, пострадали и заподозрени лица, определящи насоките, в които ще бъдат проведени последващите оперативни дейности.

Подготовката на разпознаването се осъществява на база основания за извършването му по отношение на необходимостта от разпознаване на лице или предмет, имащи връзка с провежданото разследване на престъпление. В наказателния процес обекти на разпознаване могат да бъдат документи, лица, предмети, части от човешко тяло и фотоснимки, като НПК разпорежда преди провеждане на разпознаването да се извърши разпит на обвиняеми и свидетели дали познават лицето или предмета, които предстои да разпознаят, както и по отношение на особеностите, по които могат да го разпознаят; обстоятелствата, при които са наблюдавали тези лица и предмети, и състоянието, в което са се намирали в момента на възприемането им.

Разпознаването може да бъде извършено от свидетел, включително и пострадал от престъплението или обвиняем. Изключително важно при

провеждане на разпознаването е субектите да имат физическа възможност да проведат разпознаването, което да не им попречи на възпроизвеждането на характерни признаци на обекта за разпознаване. При установени увреждания на субектите, извършващи разпознаването, разследващите органи следва да установят степента му. Възможността за идентифициране на непознати лица варира до голяма степен от специфичните личности характеристики на извършващите разпознаването. Влияние върху разпознаването оказва и алкохолната интоксикация, която причинява намалена точност на припомнянето и разпознаването. Резултатите относно въздействието на стреса върху паметта на разпознаващите са разнообразни. Стресът може да подобри паметта за основните събития, особено в сравнение с периферните събития, ако стимулите са кодирани под възбуда и стресът се изпита малко след кодирането. В същото време стресът може да има и по-вредно въздействие в процеса на разпознаване.

Резултатите от всяко разпознаване не трябва да се надценяват. Извършването на разпознаването от свидетели има изключително важна роля в разследването и наказателното производство, но е известно, че свидетелите могат да допуснат грешки, често със сериозни последици. Разпознаването на живи хора, които са заподозрени в престъпление от свидетел на престъплението, представлява форма на предоставяне на преки свидетелски доказателства, които могат да бъдат използвани за съдебномедицински цели: тоест за установяване на факти при наказателно разследване. Особеното тук е, че разпознаваният обект е един мисловен образ, съхранен в паметта, който се изследва на основата на словесно описание. Затова резултатите от разпознаването трябва да бъдат оценени в съвкупност с всички събрани доказателства и да бъдат проверени чрез провеждането на други следствени действия – очна ставка, повторен разпит, експертиза и др.

На база проведения анализ, може да се достигне до заключението, че **недостатъчната определеност на някои правни положения, регламентиращи разпознаването**, правното положение на които се усложнява от нееднозначното, а понякога и директно противоречащите криминалистични препоръки една с друга, включително и с нормите на НПК, **води до допускане на грешки** и непризнаването на протокола от разпознаването като надеждно доказателство в наказателното производство.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Участие в международна конференция The 23rd INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE, организирана от Management Academic Society в Румъния, 15-17 юни 2017 г. и публикуван доклад на тема: Използване на технически средства за прецизиране на тактиката на разпознаването /Use of Technical Means for Making the Tactics of Identification More Precise/.
2. Статия на тема „Допустимо ли е гримиране при разпознаване на лица“ в бр.10/2019 г. на списание „Общество и право“.
3. Статия на тема „Специфики при разпознаване на свидетел с тайна самоличност“ в бр.32/2021 г. на списание годишник на АМВР.
4. Статия на тема „Същност и особености при разпознаването на лица и предмети“ е приета за публикуване в бр.1/2022 г. на Юридическото списание на Нов български университет.

ДЕКЛАРАЦИЯ ЗА ОРИГИНАЛНОСТ

От Иван Любенов Аврамов, докторант във Правно-исторически факултет,
Катедра „Публично правни науки“ към Югозападен университет „Неофит
Рилски“, гр. Благоевград

Във връзка с провеждането на процедура за придобиването на образователната и научна степен **доктор** и представения от мен дисертационен труд:

1. Декларирам, че настоящата дисертация е мое дело и добросъвестно съм посочил всички източници, на които съм се позовал;
2. Декларирам, че в случай на констатиране на плагиатство съгласно Закона за авторско право Комисията за защита е в правото си да я отхвърли;
3. Декларирам, че резултатите и приносите, които представям в научния труд, са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които нямам участие.

Дата:

Подпис:

/Иван Аврамов/